

Interpretace výsledků studií

Lubomír Štěpánek

Průběh studie a ovlivnění její reprodukovatelnosti

Návrh
studie

- ovlivněn volbou designu studie

Sběr dat

- ovlivněn bias „tázaného“, interviewer bias, dotazníkové bias, volunteer bias

Zpracování
dat

- ovlivněno volbou správné metody (CI, test hypotézy)
- role hladiny významnosti (=role náhody)

Interpretace
výsledků

- zatížena interpretačním bias
- nutné uvědomit si existenci confounding

Návrh studie

- observační studie
  - vždy zatíženy confounding = přítomnost skrytých faktorů, které ve skutečnosti hrají roli
  - např. mentolové žvýkačky (~ kouření tabáku)
~ karcinom plic
  - confounding lze odstínit stratifikací
- intervenční studie
  - confounding lze odstínit randomizací, volbou subjektů

Sběr dat

- role bias = „systematická“ chyba akcentující, nebo snižující validitu výsledku
- interviewer bias
- volunteer bias
- recall bias
- dotazníkové bias
- a další bias...

Hodnocen 1 faktor
různých situacích nebo
2 faktory (závislost)

v

Nezávislé – různé výběry
Závislé (př. tíž pacienti v
různých situacích)

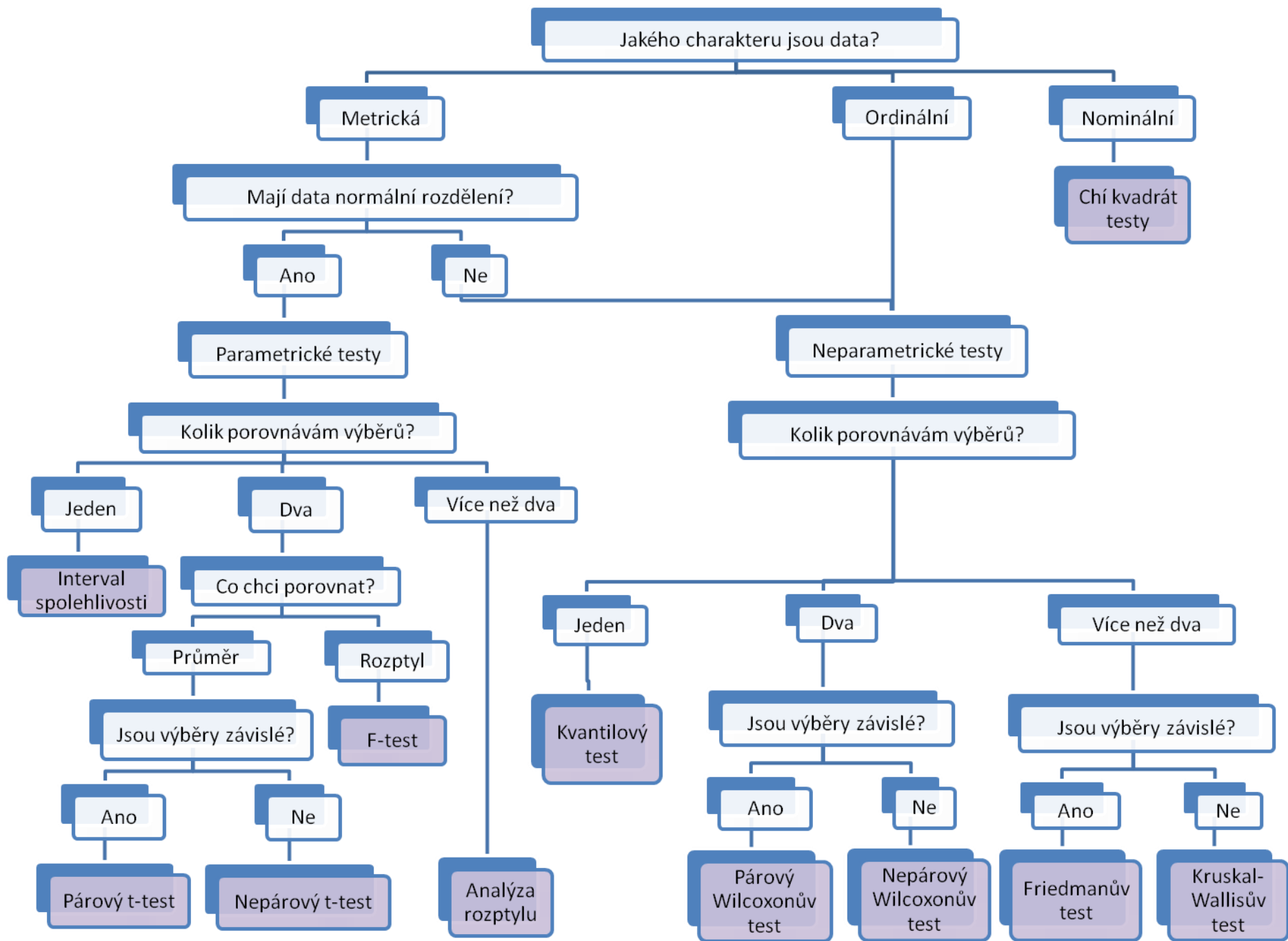
Srovnání s
populací, dva
nebo více
výběrů

Proměnné	1 faktor					2 faktory	
Výběry	NEZAVISLE			ZAVISLE			
Data	1 výběr	2 výběry	k výběrů	2 výběry	k výběrů		
Metrická	Interval spolehlivosti, u-test	t-test	ANOVA při jednoduchém třídění	Párový t-test	Analýza rozptylu s opakování	Pearsonův korelační koeficient	Poloha
	Interval spolehlivosti	F-test	Bartlett	Fergusonův			Variabilita
Ordinální	Kvantilov ý test	Wilcoxon 2výběrový Mann-Whitney	Kruskal-Wallis (-H test)	Wilcoxon 2výběrový pro závislé	Friedman	Spearmanův korelační koeficient	Poloha
	Siegel - Tukey			Shorac			Variabilita
Alternativní	Test dobré shody	χ-kvadrát 2*2, Fisher	χ-kvadrát, k*m tabulka	MC Nemar	Q-test	Kontingenční korelační koeficient	Cetnosti výskytu

Data metrická (měřitelná) symetrická
ordinální (pořadí) nebo asymetrická
alternativní (ano-ne)

Srovnáváme
střední hodnoty nebo
variability

Hladina významnosti

- kritérium určující statisticky významný rozdíl zkoumané veličiny mezi dvěma porovnávanými soubory, příp. závislost dvou znaků jednoho výběru
- např. efekt léku A u prvního souboru astmatiků a léku B u druhého souboru astmatiků, příp. závislost váhy na výšce pacientů
- značí se p (též p -value, p -level)
- „ p = pravděpodobnost chyby prvního typu, přijmeme-li za platný závěr, že se oba soubory signifikantně liší“
- konvenčně přijato: $p \leq 0,05 \Rightarrow$ zkoumaný znak se mezi oběma soubory signifikantně liší; $p > 0,05 \Rightarrow$ zkoumaný znak se mezi oběma soubory signifikantně neliší
- neříká nic o kauzalitě závislosti

Intervaly spolehlivosti

- interval spolehlivosti (confidence interval, CI) je interval, ve kterém leží určitá skutečná hodnota (obvykle střední hodnota míry polohy) s určitou pravděpodobností, obvykle 95 % (někdy 99 %)
- CI lze použít v podstatě pro odhad každé veličiny (průměr, OR, RR)
- např. je-li 95% *CI RR roven* (1,25; 2,50), pak skutečné RR (relativní riziko) leží mezi hodnotami 1,25 a 2,50 s pravděpodobností 95%

Intervaly spolehlivosti

- je-li rozložení veličiny X normální, pak lze 95% CI sestavit z odhadnuté (spočítané) střední hodnoty $\hat{X}$ veličiny, z odhadnuté odchylky s a rozsahu výběru n (X může být průměr, OR, RR):

$$95\% \text{ CI: } X \in \left\langle \hat{X} - 1,96 \cdot \frac{s}{\sqrt{n}}; \hat{X} + 1,96 \cdot \frac{s}{\sqrt{n}} \right\rangle$$

- konfidenční interval (CI) se zvětšuje:
  - s rostoucí variabilitou ($\uparrow s$) – tu moc neovlivníme
  - s rostoucí pravděpodobností ($\uparrow$ kvantil) – 95% kvantil = 1,96; 99% kvantil = 2,58 atd.
  - s klesajícím rozsahem souboru ($\downarrow n$)
- a naopak CI se zmenšuje s $\uparrow n$, $\downarrow s$, $\downarrow$ pravděpodobnost

Poměr šancí, relativní riziko

- poměr šancí (odds ratio, OR)
  - užívá se u studií případů a kontrol (case-control study)
  - poměr šancí následku v exponované a neexponované skupině

$$OR = \frac{\frac{a}{b}}{\frac{c}{d}} = \frac{ad}{bc}$$

- relativní riziko (relative risk, RR)
  - užívá se u kohortových a intervenčních studií
  - poměr incidencí následku v exponované a neexponované skupině

$$RR = \frac{\frac{a}{a+b}}{\frac{c}{c+d}} = \frac{a(c+d)}{c(a+b)}$$

	efekt ano	efekt ne	
expozice ano	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>a+b</i>
expozice ne	<i>c</i>	<i>d</i>	<i>c+d</i>
	<i>a+c</i>	<i>b+d</i>	<i>a+b+c+d</i>

Poměr šancí, relativní riziko

- je-li OR nebo RR:
- $=1 \Rightarrow$ expozice nemá na výskyt efektu žádný vliv (pouze náhodný)
- $>1 \Rightarrow$ expozice zvyšuje pravděpodobnost efektu; např. expozice tabákovému kouři zvyšuje riziko/incidenci karcinomu plic
  - typické pro rizikové expozice
- <1 (ale >0) $\Rightarrow$ expozice snižuje pravděpodobnost efektu, např. expozice slunečnímu záření snižuje riziko/incidenci křivice
  - typické pro protektivní expozice (faktory)

Interpretace dat

- zatížena interpretačním bias
- confounding
  - měl by být diskutován (stať Diskuze)
- role náhody (hladina významnosti)
- kritéria kauzality